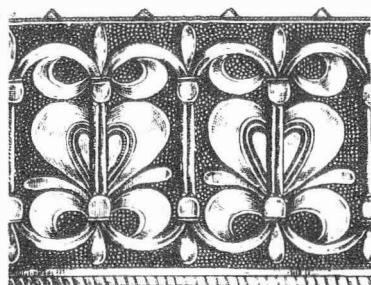

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
POBOČKA V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
1961

BRNO 1962

Grabung auf dem slawischen Gräberfelde in Josefov /Bez. Hodonín/. In den Jahren 1958-1961 führte das Archäologische Institut der ČSAV, Zweigstelle in Brno eine systematische Flächenabdeckung des slawischen Gräberfeldes aus der grossmährischen Zeit in Josefov /Bez. Hodonín/ durch.

Das Gräberfeld erstreckte sich auf einer Fläche von 2160 m². Ausser 176 Gräbern aus dem grossmährischen Zeitabschnitt wurde auch ein Doppelgrab mit Glockenbecherkeramik freigelegt, im westlichen Teile des Gräberfeldes eine Siedlung der Věteřover-Kultur und auf der östlichen Seite knüpft an die grossmährischen Gräber ein Reihengräberfeld aus dem XI. Jahrh. an.

Der Reichtum an Funden in den grossmährischen Gräbern, besonders aber Keramik, und ihre unregelmässige Verteilung, sprechen von einer bedeutenden sozialen Differenzierung auch auf Siedlungen ausserhalb der Zentren des Grossmährischen Reiches.

Die Grabungsergebnisse sollen zur Erkennung der Kultur der bäuerlichen Besiedlung und zu ihrem Vergleiche mit der Kultur des nahegelegenen grossmährischen Zentrums auf dem Burgwalle in Mikulčice beitragen.

Výzkum slovanského hradiště z 10. až 12. století u Spytihněvi.

Boris Novotný

Tab. 37.-39.

V září roku 1961 provedl Archeologický ústav ČSAV, pob. v Brně, za vedení referentova zjišťovací výzkum na hradišti u Spytihněvi /o. Gottwaldov/. Toto nížinné opevnění se kdysi rozkládalo na ostrově mezi meandrujícími rameny řeky Moravy, na levém břehu hlavního toku, v poloze zvané ještě dnes "Hradištsko".^{1/} Měnícímí se toky řeky bylo hradiště z velké části zničeno a do dnešní doby se zachovala pouze východní část opevnění v podobě zhruba 160 m dlouhého oblouku valu /původní délka oblouku před odoráním jz. části měřila 188 m/. V ohbí dochovalé části se zachoval rovněž původní povrch vnitřního areálu /zhruba 1/7 jeho plochy/. Podle pokusu o rekonstrukci průběhu valů, provedeném na základě stop valů a příkopu, patrných na leteckém snímku, mělo hradiště vejčitý, případně podkovoovitý tvar. Jak již bylo uvedeno, původní povrch velké části areálu hradiště i s valem a příkopem byl zničen pohybujícím se ramenem řeky, jak konečně dokládá jeho pozůstatek, slepé rameno /které před odumřením postupovalo ve směru od západu až k dochovanému zbytku opevnění/. Zkušební sondy na zničené ploše proto nemohly zjistit ani stopy po původním povrchu vnitřního areálu. Z vnější strany dochovaného zbytku valu vznikl výhozem jílové hlíny při jeho budování příkop, jehož mokřinatý oblouk ještě dnes obklopuje zbytek opevnění.

Výzkum měl za úkol zjistit v první řadě, jakým způsobem byl budován val opevnění. Za tím účelem jsme vedli výzkumnou sondu přes šířku valu v jeho orbou

narušené části /3 x 18 m/. Profil a půdorys průřezu valu /sonda I 1 až 9m/ ukázal, že z vnější venkovní strany byl val navršen z materiálu příkopu, t.j. z jílovopísčitého výhozu. Jílovité vrstvy, střídající se s písčítými, tvořily místy skluzy, svažující se dovnitř směrem k jádru valu.

Za polovinou šířky valu /v 10 až 18 m/ počínala v hloubce 10 cm pod nynějším, rovněž již orbou narušeným povrchem /původně v hloubce 40 cm pod povrchem/ zhruba 30 až 40 cm mocná propálená vrstva jílu. /Vrstva je složena z horní části světlečervenošedého drobnivého jílu, ze střední části, kterou tvoří vrstva černého dřevěného popela a dolní části do sytě červena vypáleného jílu/. Vrstva se v délce 7m svažovala od středu valu do hloubky 150 cm pod nynějším povrchem. Jak pod propálenou středovou částí, tak zejména v místech úpatí valu ležely vrstvy kamenů a porůznu i kusy vypáleného vápence. Podložní intaktní vrstvu tvořil namodralý slín.

Abychom si ověřili situaci, zjištěnou v sondě I, vedli jsme kontrolní sondu III ve vzdálenosti 81 m od předešlé. Pro náš účel stačilo ji vyhloubit pouze z vnitřní strany do boku valu /6 x 2 m/. Rovněž zde pod hnědozemní vrstvou následovaly jílovo-písčité vrstvy, které byly v hloubce 110 až 75cm /vzhledem ke svaahu valu/ vypáleny za pomoci dřeva, jehož zbytky se rovněž dochovaly. Také zde ležely u úpatí vrstvy plochých kamenů. Do třetice byla analogická situace zjištěna sondou IV, kterou jsme vyhloubili v základech orbou zcela sneseného valu, jehož západně od sondy I.

V úseku, vymezeném existující částí tělesa valu a slepým ramenem řeky, která kdysi zničila větší část hradiště, se zachoval původní povrch vnitřního areálu. Na této ploše jsme vedli sondu II /15 x 5 m/, kterou byla odkryta část rozlehlého obytného a výrobního objektu se zemnicově zahloubenou lalokovitou jámou s nálezy pozdněhradištní keramiky a zvířecími kostmi. Nad druhotnou výplní ležely vrstvy větších a menších kamenů z destrukce podezdívky chaty. Rovněž těsně u vnitřní strany paty valu sonda I zachytila část zahloubeného prostoru s nálezy zlomků keramiky, zlomku nože, srpů a bronzovým prstýnkem.

Výzkum tedy bezpečně prokázal /ve třech různých sondách/, že opevnění tohoto hradiška bylo budováno technikou záměrného vypalování slinitých vrstev za pomoci dřeva a vápencových kamenů. Vypálené a utlusané vrstvy vnitřní části valu se v základech a patě opíraly o nakladené vrstvy plochých kamenů. Analogickou situaci jsme zjistili při výzkumu podobného opevnění z pozdní doby hradištní v poloze "Hrůdy" mezi Sudoměřicemi nad Moravou a Petrovem /o. Hodonín/. Rovněž ještě mohutnější val hradiška v poloze "Vysoká zahrada" u Dolních Věstonic /o. Břeclav/ byl stavěn v podstatě podobným způsobem, jak tomu nasvědčují kusy vápence ve vypálených vrstvách, vrstvy spáleného dřeva a podklad z plochých kamenů v jeho základech. Nově zjištěný způsob výstavby pozdněhradištních moravských nížinných opevnění má doposud přesnější období ve zkoumaném nížinném slovenském hradišti v Pobedimí u Piešťan. /Výzkum zde provádí D. Bialeková z Archeologického ústavu SAV v Nitře/.

Na hradišti u Spytihněvi a v okolí byla již dříve nalézána keramika z 10.

až 12. století. /Nálezy ve Slovákém museu v Uherském Hradišti/. Způsob výstavby opevnění a nálezy výrobků nasvědčují tomu, že tak jako hradiště "Hrůdy" a "Vysoká Zahrada" i Spytihněvské "Hradištsko" nevzniklo dříve než ve druhé polovině 10. století. Převážnou většinu zlomků nádob zjištěných naším výzkumem lze datovat do průběhu 11. a 12. století.

Pozoruhodnou otázkou je rovněž umístění zaniklého kostela.^{2/} Podle rekonstrukce rozlohy opevnění spytihněvského hradiště /stopy po průběhu příkopu a valu na leteckém snímku /ležel kostel mimo areál hradiště. Bez bližších archeologických nálezů /kostel se hřbitovem leží dnes v napřímeném toku Moravy/ nelze určit dobu vzniku kostelní stavby. Proto zůstává doposud otevřena otázka jeho založení, spojovaného s léty 1030 nebo 1046. V roce 1131 /v době vzniku listiny biskupa Jindřicha Zdíka/ však již kostel stál. Rovněž doba jeho zániku je bez bližšího archeologického výzkumu /pokud by ho bylo lze provést/ nejistá. Roku 1228 se připomíná ve Spytihněvi kaple, s níž bývá spojována existence druhého kostela /určitelné základy této stavby leží dnes rovněž pod vodou slepého ramene Moravy/.

Skutečnost, že kostel byl postaven sice v blízkosti, ale přece mimo areál hradištního dvorce, feudálního správního střediska /nikoliv uvnitř jak tomu bylo ku příkladu na hradišti "Vysoká Zahrada"/ by nejspíše nasvědčovala tomu, že byl založen nikoliv jako feudálův, ale již jako arcijáhenský/ jak je uváděn k r. 1131 tedy v době vzniku nové církevní organizace, která se počíná vymaňovat z područí světské moci.

1/ Ludvík Lukáš, Spytihněv. Uh. Hradiště 1932, s. 13.

Výzkum zde prováděl I. L. Červinka /r. 1897 nálezy pozdněhradištní keramiky a V. Hrubý /r. 1932. Nálezy keramiky, 7 nožů, 17 hřebíků, hrot, zlomky nástrojů, 3 parohová šídla, 2 přesleny, 2 kamenné brousky, kosti prasete, psa, koně, jelena./ I. L. Červinka, Slované na Moravě a říše Velkomoravská, s. 132. Rukopis, Archiv AÚ-ČSAV, pob. Brno/.

2/ K. Hanák, Nález zbytků románského kostela na mor. Slovácku, Sbor. Velehradský, Nov. řada č. 6 1935, s. 23. Obr. 1. A. Zelnitius, V. Hrubý, Zbytky starého kostela ve Spytihněvi, Sbor. Velehr. 1940, s. 95. V. Hrubý, Osídlení uh. hradištského okresu v době hradištní, Sbor. Velehr. 1941, s. 61 a d.

Grabung eines slawischen Burgwalles aus dem 10. bis 12. Jahrh. bei Spytihněv /Bez. Gottwaldov/. Im September 1961 führte das Archäologische Institut der ČSAV, Zweigstelle in Brno unter der Leitung des Referenten Sondagearbeiten auf dem Burgwalle bei Spytihněv /Bez. Gottwaldov/ durch. Diese Sumpfbefestigung erstreckte sich einst auf einer Insel zwischen den mäandrierenden Flussläufen der Morava. Im Laufe der Zeit zerstörten die sich ändernden Flussläufe zum Grossteil den Burgwall und es blieb nur der östliche Teil der Befestigung in Form eines ungefähr 160 m langen Wallbogens bestehen, in dessen Biegung ebenfalls die ursprüngliche Oberfläche des inneren Areales erhalten blieb. Aufgabe der Grabung war es, die Bauart der Befestigung zu ermitteln. In drei Sonden, die in verschiedenen Teilen des Walles orientiert waren, konnte festgestellt werden, dass die Befestigung in einer Technik erbaut wurde, deren Zweck es war, mit Holz und

Kalksteinen die absichtlich ausgebrannten Mergelschichten zu festigen. Die ausgebrannten und gestampften Schichten des inneren Wallteiles stützten sich in den Fundamenten und im Wallfusse auf eine Schichte von flachen Steinen. Der äussere Wallteil entstand durch einfaches Herauswerfen der Mergel- und Sandschichten aus dem auf der Aussenseite situirten Graben. Auf gleiche Weise war auch die Befestigung eines anderen Sumpfburgwalles "Hrůdy" bei Sudoměřice nad Moravou /Bez. Hodonín/ erbaut worden, nur mit dem Unterschied, dass auf der Aussenseite eine auf Trockenart gebaute Steinmauer errichtet war. Ebenfalls der noch mächtigere Burgwall in der Flur "Vysoká zahrada" bei Dolní Věstonice /Bez. Břeclav/ war im Grunde auf gleiche Weise erbaut worden. Eine bestimmte Analogie für diese neu festgestellte Bautechnik ist auf dem Sumpfburgwall in Pobedim bei Piešťany in der Slowakei. Nach Keramikfunden und eisernen Erzeugnissen kann angenommen werden, dass Spytihněvgrad frühestens seit der zweiten Hälfte des 10. Jahrh. existierte und irgendwann während des Ende d. 12. J. dem Wüstungsvorgange unterlag. Nach der Rekonstruktion des verödeten Befestigungsverlaufes auf Grund einer Flugaufnahme, kann angenommen werden, dass die ehemalige Kirche /ihre Fundamente liegen heute in dem neuen Flusslaufe der Morava, die um das Jahr 1131 als Erzdiakonatskirche erwähnt wird, ausserhalb des Areales der Befestigung lag. Aus dieser Tatsache könnte wahrgenommen werden, dass die Kirche bei ihrer Errichtung nicht mehr dem Feudalen angehörte, sondern in der Entstehungszeit der neuen kirchlichen Organisation in Mähren, durch die sich diese aus der weltlichen Macht befreit, bereits als Erzdiakonatskirche unter das Bistum von Olomouc fällt.

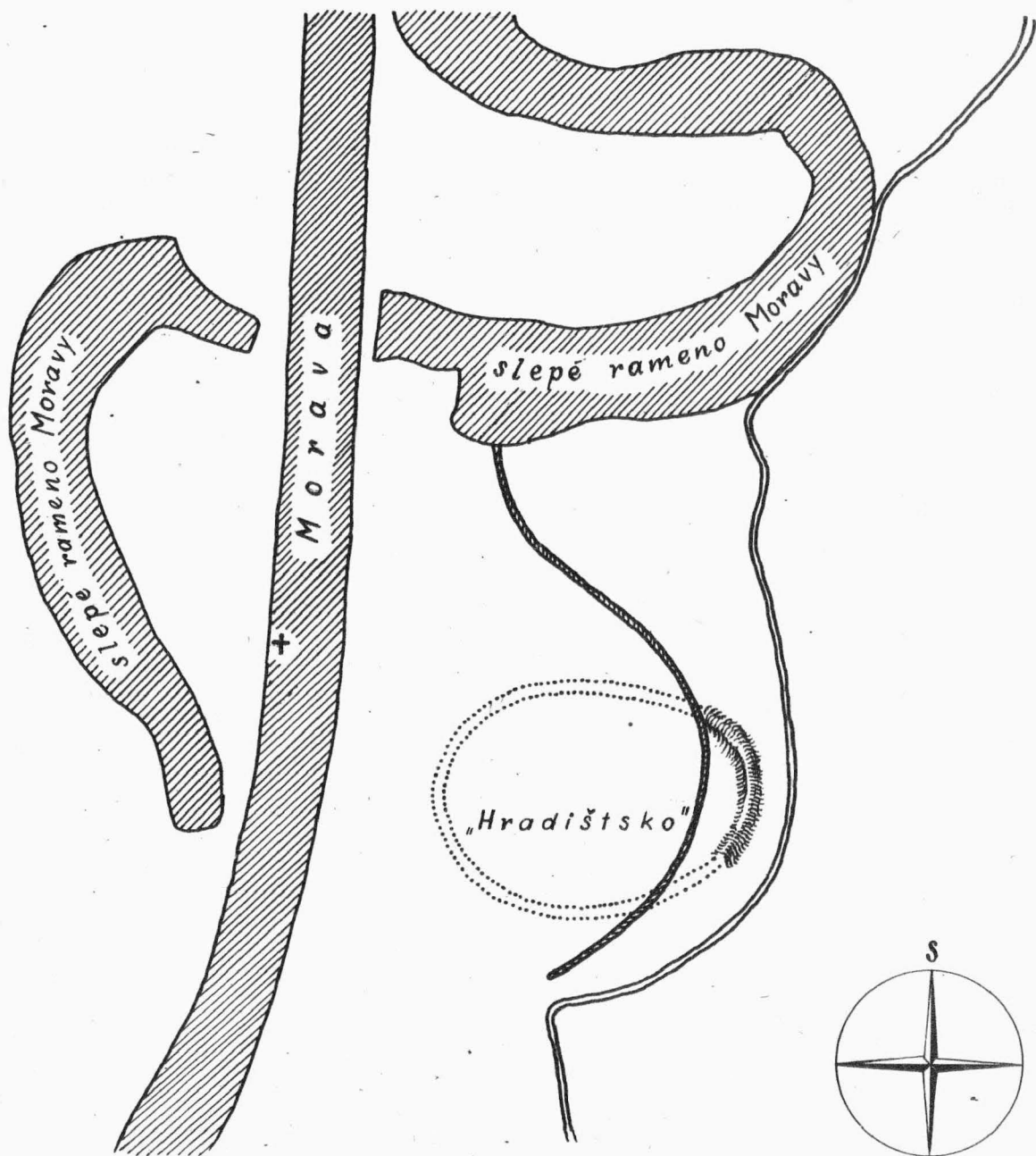
Středověký výzkum v Mikulově.

B. Novotný

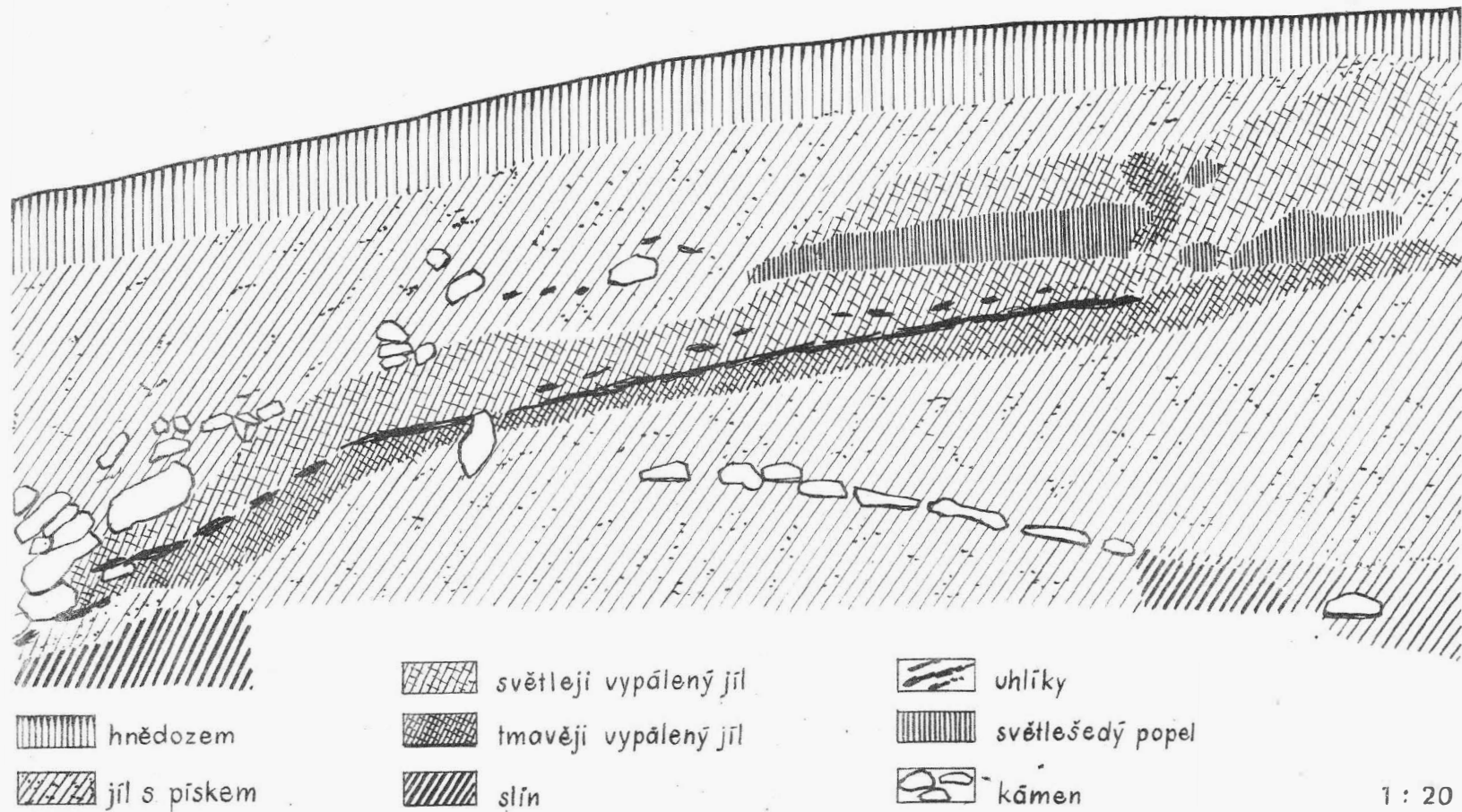
Dne 8. února 1961 oznámil J. Punčochář z jedenáctileté střední školy v Mikulově, že v přízemních místnostech budovy bývalého piaristického kláštera byly při rekonstrukčních pracech odkryty lidské kosti a zdivo.

Podle historických zpráv byl vybudován v 15. století někde v místech areálu dnešního kostela a kláštera gotický kostelík se špitálem. V přízemní místnosti /v sousedství rohové místnosti býv. kláštera vedla kostela/ jsme s pomocí studentských brigádníků odkryli pozůstatky základového zdiva 60 cm širokého, směrujícího ve směru od nárožní místnosti v délce asi 5 m šikmo ven pod základy stojící budovy. Základové zdivo je budováno z hrubě přitesávaných kamenů na silně písčité maltě a je z vnějších stran lícováno. Podle charakteru maltového pojiva se patrně jedná o gotické základové zdivo buď zbořeného kostelíka nebo jeho špitální stavby.

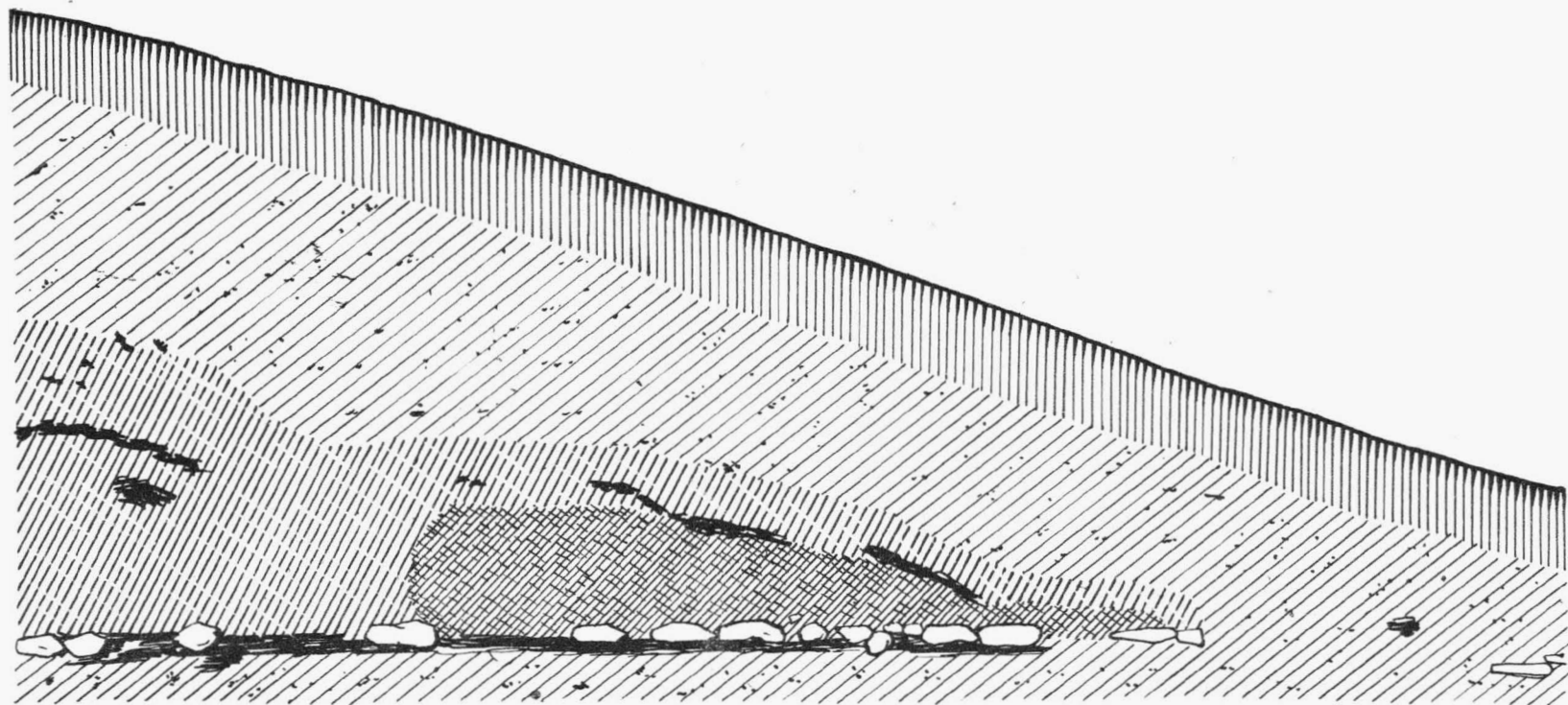
Při našem průzkumu bylo zjištěno množství lidských kostí porůznu roztroušených v druhotném uložení hlíněného zásypu pod podlahami místnosti se zjištěným

Tab. 37. Spytihněv "Hradištsko". Pokus o rekonstrukci slovanského opevnění.-Re -
konstruktionsversuch der slawischen Befestigung.

Tab. 38. Sptihněv "Hradištsko". Sonda I. Průřez valem slovanského hradiska. Son-
de I. Querschnitt der Wallanlage eines slawischen Burgwalles.

hnědozem

do červena vypálený slín

jíl s pískem

dřevěné uhlí

do běla vypálený slín

kámen

1 : 20

Tab. 39 Spytihněv "Hradištsko". Sonda III. Řez valem slovanského hradiska.-Sonde III. Querschnitt der Wallanlage eines slawischen Burgwalles.

P ř e h l e d v ý z k u m ů 1961.

- Vydává: Archeologický ústav ČSAV, pobočka v Brně,
Stalinovy sady 19/23.
- Odpovědný redaktor: PhDr. et Dr. Sc. Josef Poulík.
- Redaktoři : PhDr. Jiří Říhový a PhDr. Anna Medunová.
- Překlady: prom.hist R. Tichý a E. Tichá.
- Kresby: B. Ludíková.
- Na titulní stránce: Rozvinutý ornament stříbrného gombíku z hrobu 11
od 7. kostela.
- Vydáno jako rukopis - 350 kusů - neprodejné.